

Kongl. May.^s

STADGA

och Förordningh /

För Smältare och Råstivändare / wedh
Kopparbruket i Sveriges Rike.

Tryckt i Stockholm / af Ignatio Meurer /
Kongl. Booktr. Åhr 1664.

ket så mycket lättare hoos Smältaren står effter hons gode
tuectio at göra / som dhe af ingen Smältare Ordning vgnar
nes Proportion / mindre om Malmens egenkap / wetta
eller wetta wehla; Men såsom man hafwer goda Proff
aff dhe wälsförfattade Bergz Mahsmestares och Hamar
smeders hälsofamme Ordningar / huru wære Järnbergz
lager / wärfeligen medh godh menage än dageligen dher
vthaff betiente warda / och sigh dher aff wäl beñma / Dß
och icke mindre / Vthan fast mehre åligger / dhet samma at
refletera yppå Stoora Kopparberget / såsom dhen fast
ådlare är / och mehra Dß och Riket importerar; Alltså
hafwe Wij nödigt funnit / sådan Bergzlagens / och dher
ibland verlerande Wår och Chronones skada / at affböna /
och igenom godh Ordning at förekomma / fördenskul Wij och
äre förorsakade wordne / at låta författa för Smältarne
widh Kopparberget / en Ordning / på sätt och wthß / som föl
lier / nembl.

I.
Först skal Bergmästaren medh dhe 24. Bergslagens
Äldste / låta granneligen och nogha vpteckna / alla brukeli
ge Kopparhyttor / så i Fahlu Stadh / som Hytte Lagerne /
så och alle Smältare / som widh närwarande tijdh / så wäl
i Staden / som heela Bergzlagen tillsammandes äre / aff hwil
ke Smältare / någre / som Bergmästaren medh dhe 24. äld
ste finne och pröfwe dhe bästa wara / skole til Aldermån
wällias och förordnas / och sedan aff dhem så många til
Aldermån åbro tagne / som nödigt behöfues til alla Hyt
telagerne / skal sedan aff dhe öffrige vthleetas / dhe som bäst
kunna wara til Mestarsmältare / och dher aff een til hwar
Hytte Vugn fördeles. Men dhe Smältare / som icke
kunna alldeles wara dher vthinnan så kunnige och förfar
ne / som dhe til Mestare kallade äre / skole tienä för Smäl
tare och Hyttedränger / til dhes dhe och samma Ämbete
vth

vthlärt hafwa / och skole vthi hwar Hytta inge flere wara
än en Mestare och en Hytte eller Smältare Dräng.

II.

Churu wäl Smältarne och dheras Dränger vpbå
ra och bekomma dheras Löhn och betahning effter wecho
bruken och Rostarnes vpsättiande / skole dhe lustwäl stå
dias til wisse Åhrs Tienster vthi dhen Hytta / som dhe låta
sigh anskrifwa / och dher widh förblifwa sitt Åhr vth /
nembligen ifrån Michaelis til Michaelis.

III.

Ingen Mestarsmältare eller Dräng må eller skal
bruta dhet affskedh och Contract / som han medh eganden /
en eller flere / öfwer någon Hytta ingångit hafwer / vthan
affbida redeligen sin bestämde tyds vthlopp; Bruter Me
stersmältaren / skal han böta / 40 Markker / bruter Drän
gen / böte 20. Markker / alt räknat i Sölsvermynt / och
dher ofwan yppå vpfylle Äganden allan skadan; Bruter
Huusbonden eller Bergsmannen / wari samma Straff
vndergifwen / som Smältaren / Men will enterä vpsäna
Contractet / skal sådant skee 3. Månader eller $\frac{1}{2}$ Åhr förvth /
men icke dher vnder / och widh Gruswe Tinget betwissa /
hwad skähl han dher til hafwer.

IV.

Och emedan Mestarsmältaren skal draga försorgh /
at icke allenast HytteVgnen / är effter sin rättä proporti
on bygd / blifwer wäl redd / så til Sublu som Rostbruk /
vthan och vnder Smältandet wäl wachtet / så och dher
hoos wara förpliktat wähl at vnderwissa sin Dräng / så
vthi redningen / som smältandet; In skal Mestarsmäl
taren bekomma til Löhn vthi ett för alt för Wecho bruket
Tree Dahler 8. Or Sölsvermynt / men Drängen alle
nast Tree Dahler Sölsvermynt / och hafwe ingen Rätt /

A iij

at för

at fordra / hwarcken drifnings- eller rednings Shl. Men
dhe Smältare / som arbeta på Bergsmannens Kost / be-
komma allenast / Mestarsmältaren $1\frac{1}{2}$. Dahler Sölsilver
Mynt / och Drängen 1. Dahler 8. Sr Sölsilver Mynt / och
intet mehra: Och vthi Kostbruket / skal Mestaren bekom-
ma för hwar Laghgill rosta han vpsätter vthi ett för alt / 1.
Dahler 20. Dre Sölsilver Mynt / men Drängen allenast
 $1\frac{1}{2}$. Dahler Sölsilver Mynt / men dhe som niurha Bergs-
mannens Kost / bekommer Mestarsmältaren för hwar Ro-
sta han vpsätter / 20. Dre Sölsilver Mynt och Drängen
18. Dre Sölsilver Mynt / och hwilken Bergzman som mehr
gifwer sine Smältare / än vthi dhenna Ordning förmåh-
les / dhen samme skal förste gången han dher medh beträdes /
plichta $\frac{1}{2}$ Skippundh ofrij Koppar / men kommer han
offtare igen / böthe hwar gång Ett Skippundh ofrij Kopp-
par / men fordrar Smältaren och Drängen mehr / skal
han böta 20. Marker Sölsilver Mynt för hwar gång han
dher medh beslös.

V.

Ther någon Låredräng sigh inställer at wilia lära
Smältareämbetet / dhen skal Äldermannen låta intekna
vthi Smältare Ämbetes Booken / och han Drängen sedan
förplichtat vara / widh dhet Ämbetet blifwa til dhes han
vthilärdt hafwer / hwar på honom Lårebreeff aff Mesta-
ren gifwas skal. Men dher han aff Motwilligheet / och
vthan laghlig eller skäligh Orsaak träder ifrån samma
Ämbete / för än han vthilärdt och Lårebreeff bekomit hafwer /
och begifwer sig på andre Orter / då skal Bergzmannen / hoos
hwilken han tient hafwer / sampt Äldermannen / så wäl
som Smältaren / medh Bergmestarens assistence / hafwa
macht dhen samma låta igentaga / hwarest han finnes / och
honom åter hoos sin Mestare inställa / och plichte för sin
moth-

moothwilligheet medh Gatulop en gång igenom / och des
förvthan ware förplichtat tiens sin lego tidh vth.

VI.

Hwilken Smältare eller Hntte Dräng som sine Låre-
år hafwer vthtient / och wil Mestare blifwa / dhen sam-
me skal medh sin Mestares Lårebreeff / sigh hoos Älder-
mannen i dhet Hnttelaget / dher han är / angifwa / och ho-
nom sådant förkunna / wijsandes honom sitt Lårebreeff / aff
dhen Mestare vnder hwilken han tient / och Smältare
Konsten lärdt hafwer / då skal Äldermannen på en wis
tidh / samman kalla Wpsynesmannen / och sine Wpsittiare /
och vthi dheras närwaro / först honom noga förhåra / om
han hafwer fullkomligh wett och Kundskap 1. huru han i
Suhlu och Kostbruk redningar tilbör ligen skal så Botn
vthi sin wissa bredd / högd och längd. 2. Stella Forman
och blåsten medh Bröftet rätt / 3. Dirigera Wpsättning-
garna effter Wallmens Egenkap / medh tillsättning / aff
Kagg / Gluffer och Kohl / 4. Hafwa förstånd och kunna
see / om wärcket är wäl wänt och tilredt / så wäl Suhle-
som Kostbruk. 5. Om han hafwer Wettskap om een Hnt-
te Wngns bngnadt och rätta proportion / såsom högden / så
til bröst / som rygg ofwan Forman / diup vnder Forman til
Botnehällen / breed emellan Hårdstenen och Wählsten / så
at i hårdan är ett gott Stubbessbrunn / Item om Botne-
hällens Wählsteens och Stubbessstenernes rätta stoorleek /
och huru högt Botnehällen ifrån grunden lägglas skal / så
och huru lång / bred och widh Trumman dher vnder wa-
ra böhr / jämpfte kängel på godh och dugeligh Hnttesteen /
som förr Eldh durachtigh är / medh mehra / som til sådant
hörer och aff dageligh praxi sigh gifwandes warder: Då
nu Äldermannen medh Wpsyningsmannen finna och
pröfwa Smältardrängen / som Mestare blifwa will / så-
ledes

ledes om alt dhetta godh Kundskay och Förfarenheet hafwa / skal samma Dräng vthi Aldermannens och Bysittiarens närvaro / på sin egen hand / och vthan någons vidare vndervisning / medh en tilförordnat Småltaredrängs tilhielp / reeda Hytte Vggen så til Suhly / som Koste bruk / doch på särskilte tider / och enår Aldermannen medh dhes Bysittiare / hans redningh godh befinna / skal han vthi Mestares ställe medh sin förordnade Dräng drifwa Småltningarna för samma Vggn / som han sieff til redt hafver / både vthi Koste och Sulebruk / på 2. Beskor / och dher på Aldermannen / sampt Bysningsmannen och Bysittiarne / befinna honom effter all proff / så vthi redningen / som småltandet / kunna passera för en Mestare / då först skal Aldermannen vara förpligtat at gifwa honom Mestare Bress / och han / som Mestare blifver / vara skyldigh / för sådant Bress gifwa Aldermannen / Sex Mark Sölvermynt. Men Bysningsmannen och Bysittiarne skola för dheras omak / hwar gång sådant förhaffs / aff Bergslagen / eller Urnböffe medlen / bekomma / nembligen / Bysningsmannen / 6. Mark / och Bysittiarne hwardera 3. Mark Sölvermynt.

VII.

Thoo som dhetta Småltare Ambetet lära wil / skal intet vara tvungen til någre wissa Åhr / vthan dhen ena kan igenom sin flit och achtsamheet / dhet snarare lära än dhen andra. Ly skal Aldermannen / dhen som medh sielfwa Arbetet nöyachtigt kan bewiisa sin Konst / effter föregångit behörigt Proff / och thens Mestare Småltares Witnesbörd / som han tient hafver / vara förpligtat / förmedelst meddelande Mestare Bress / betnga dhet han för en Mestaresmåltare passera kan.

g. alle

39.

38

Ernewerte
Land = Ordnung /

Wie es
mit

Den Kleidungen / Hochzeiten / Kindtaufen / Begräbnüssen und andern im Lande eingeriffenen Unordnungen / und deren Abschaffung hinführo sol gehalten werden.

Reval / 35.

Bedruckt von Adolph Simon / Gymn. Buchd.
Anno 1665.

